

Josip Kallivoda-Falkensteinski: jedini predsjednik dvaju najstarijih hrvatskih liječničkih udruženja

Josip Kallivoda-Falkensteinski: the only president of the two eldest Croatian medical associations

Marija Raguz Vinković¹✉

¹ Medicinski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, Hrvatska

Ključne riječi

JOSIP KALLIVODA-FALKENSTEINSKI; HRVATSKI
LIJEČNIČKI ZBOR; DRUŽTVO SLAVONSKIH LIEČNIKA;
LIJEČNIČKO UDRUŽENJE

Keywords

JOSIP KALLIVODA-FALKENSTEINSKI; CROATIAN MEDICAL
ASSOCIATION; SOCIETY OF SLAVONIAN PHYSICIANS;
MEDICAL ASSOCIATION

SAŽETAK. Dva najstarija hrvatska liječnička udruženja su Društvo slavonskih liečnika, osnovano u Osijeku, i Sbor liečnika Hrvatske i Slavonije, osnovan u Zagrebu. Oba su udruženja osnovana 1874. godine. Prvi predsjednik osječkoga Društva bio je Josip Kallivoda-Falkensteinski. Njegovim odlaskom u Zagreb 1883. godine rad Društva slavonskih liečnika je zamro. Već je 1885. godine postao predsjednik Sбора u Zagrebu. Njegovim dolaskom porastao je broj članova, redovito su održavane sjednice, prihvaćena su nova Pravila Sбора i Sbor je postao nezaobilazna instancija u svim pitanjima koja su se osamdesetih godina ticala medicine i liječničke struke. Kallivoda je bio iznimno poštovan i voljen od svojih kolega, što je rezultiralo velikom proslavom njegova 70. rođendana 1890. godine. Nakon toga je Kallivodino zdravlje slabjelo, ali i unatoč svojoj odsutnosti i bolesti iznova je izabran za predsjednika Sбора 1891. godine. Preminuo je 1892. godine. Postavio je čvrst temelj Sboru, ujedinio je hrvatske liječnike i stvorio čvrste temelje za udruženo djelovanje liječnika u skladu sa svojim geslom: *Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.*

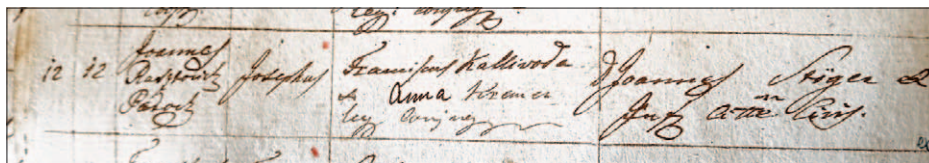
SUMMARY. The two oldest Croatian medical associations are the Society of Slavonian Physicians, founded in Osijek, and the Croatian Medical Association, founded in Zagreb. Both associations were established in 1874. The first president of the Osijek Society was Josip Kallivoda-Falkensteinski. When he moved to Zagreb in 1883, the activities of the Society of Slavonian Physicians ceased. By 1885, he became the president of the Association in Zagreb. Under his leadership, membership increased, regular meetings were held, new regulations for the Association were adopted, and the Association became an essential authority on all matters concerning medicine and the medical profession in the 1880s. Kallivoda was highly respected and beloved by his colleagues, which led to a grand celebration of his 70th birthday in 1890. Afterward, his health began to decline, but despite his absence and illness, he was re-elected as president of the Association in 1891. He passed away in 1892. He laid a strong foundation for the Association, united Croatian physicians, and established a solid basis for joint action among doctors in line with his motto: "Grain by grain, bread; stone by stone, a palace."

U Hrvatskoj su 1874. godine osnovana dva liječnička udruženja: Sbor liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije u Zagrebu i Društvo slavonskih liečnika u Osijeku. Osnivanje dvaju udruženja nije dočekano s potpunim odobravanjem, ali nakon kratkoga vremena uspostavljena je visoka razina suradnje među Sborom i Društvom jer su imali zajedničke ciljeve.¹ Osječko je Društvo 1875. godine imalo 64 člana, a samo ih je sedam bilo učlanjeno i u Sbor.¹ Na redovitim mjesečnim sastancima Društva slavonskih liečnika o novoprizruženim članovima obavještavao je predsjednik – Josip Kallivoda.² Josip Kallivoda bio je prvi i jedini predsjednik Društva slavonskih liečnika, a ujedno je bio i jedini predsjednik i Sбора i Društva. Cilj je ovoga razmatranja rasvijetliti značaj Kallivodine uloge u jačanju, opstanku i nestanku navedenih udruženja.

Josip Kallivoda rodio se u Osijeku, kršten je 12. siječnja 1820. u gornjogradskoj župi (slika 1).³ Mnogo podataka o Kallivodinom životu nalazi se u tekstu njegova dugogodišnjeg prijatelja i suradnika – Antuna Lobmayera, povodom Kallivodina 70. rođendana.⁴ Te je podatke dijelom bilo moguće potvrditi arhivskim

✉ Adresa za dopisivanje:

Doc. dr. sc. Marija Raguz Vinković, Medicinski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, Hrvatska; e-pošta: marija.raguz@mefos.hr

SLIKA 1. UPIS KRŠTENJA JOSIPA KALLIVODE 12. SIJEČNJA 1820. U MATIČNOJ KNJIZI ROĐENIH, OSIJEK, GORNJI GRAD
FIGURE 1. THE RECORD OF JOSIP KALLIVODA'S BAPTISM ON JANUARY 12TH, 1820 IN THE PARISH RECORDS FROM UPPER TOWN OSIJEK

podatcima. Lobmayer navodi da je Kallivodin otac Franjo bio posjednik ljekarne. Josip je četiri razreda gimnazije završio u Osijeku, a još dva u Budimpešti jer mu je otac onamo preselio u namjeri da podigne kemijsku tvornicu, ali poplava 1838. sve je uništila i ostali su bez ičega (Lobmayer je napisao da je poplava bila 1848., ali točno je da je bila 1838.). Kallivoda se uzdržavao držeći instrukcije jer mu otac nije mogao pomoći. Završio je filozofske i medicinske nauke na Sveučilištu u Budimpešti. Promoviran je 1843. godine.⁴ Lobmayer također piše da je Kallivodi taksu za rigorozne plaćao Grad Osijek, a promociju promociju Kraljevska ugarska kancelarija iz Pazmanove zaklade. Čim je promoviran, postao je začasni fizik grada Osijeka – 1843. (slika 2). Od 1844. do 1852. godine bio je vlastelinski liječnik u Našicama, Podgoraču, Orahovici, Feričancima, 1852. prvi fizik županije virovitičke, 1856. dobio je mjesto županijskog fizika u Požegi, ali nije prihvatio to mjesto, nego je ostao kao privatni liječnik u Osijeku do 1858. godine. Iste je godine imenovan sudbenim liječnikom c. kr. Sudbenog Stola u Osijeku. Završetkom Bachovog apsolutizma 1861. postaje iznova fizik županije virovitičke, i tu dužnost vrši do 1882. godine. Tada je umro Josip Schlosser-Klekovski, dotadašnji *pralječnik* Zemaljske vlade, a na njegovo mjesto imenovan je Kallivoda.⁴ Kallivoda se posebno iskazao za vrijeme epidemije kolere 1849., 1867. i 1873. godine. Objavio je i knjižicu *Die Cholera-Epidemie in den Königreichen Kroatien und Slavonien im Jahre 1886/7.* u Zagrebu 1887. godine. U izvorima se nalazi podatak da je 1886. godine osobno obilazio područja pogođena kolerom u okolici Rijeke. Osim što je otvorio prometne pravce jer se blokada pokazala nesupješnom u sprječavanju širenja kolere, obišao je oboljele i pružio im utjehu i ohrabrenje.⁵ Dobio je brojna odlikovanja.⁴ Uza sav svoj stručni rad, bio je i gradski zastupnik u Osijeku; sudjelovao je u izgradnji nove zgrade gimnazije u Osijeku, jer upravo je on sastavio izvješće o vrlo lošem stanju dotadašnjega objekta.⁶ Izgradnju nove zgrade inicirali su biskup Strossmayer i Iso Kršnjavi, nije stoga isključeno da Kallivoda nije bio u izravnom kontaktu sa Strossmayerom. Lobmayer navodi i da je Kallivoda bio upravitelj osječke donjogradske štedionice i da ju je spasio od propasti.⁴ Među arhivskim podacima jedino je moguće potvrditi da su Joseph i Pauline Kallivoda imali najveće udjele u odnosu na ostale dioničare donjogradske štedionice.⁷ Pregledom matičnih knjiga rođenih za Tvrđu utvrđeno je da su Joseph Kallivoda, „*medicina doctoris*“ i Paulina, rođ. Bayer 7. kolovoza 1859. krstili sina Stephanusa Josephusa Franciscusa, 10. studenoga 1861. sina Franciscusa, 16. prosinca 1864. Adelheid Maria Pauline (uz taj je upis dodano i da je Kallivoda de Falkenstein) i 7. kolovoza 1867. Elisabethu Hellenu.⁸ U Vinkovcima je ljekarnu od poznatoga hrvatskog ljekarnika Julija Domca preuzeo Herr Jos. Kallivoda.⁹ Kasnije je zapažena njegova inovacija u području eksploziva, očuvan je patent eksplozivnog materijala pod nazivom „Cibalis“ koji je podnio zajedno s Arnoldom Böhmom iz Beča 6. travnja 1892.¹⁰ U novinama *Grenzbote* navodi se da je taj vinkovački ljekarnik Josip Kallivoda sin istoimenog hrvatskog protomedika¹¹, dakle moguće je zaključiti da se radi o Kallivodinu sinu. Međutim, potrebno je daljnje detaljno proučavanje matičnih knjiga jer do sada nisu pronađeni podatci o tome da Kallivoda ima sina koji se također zove Josip. S druge strane, unatoč tomu što je njegovo najstarijem sinu drugo ime Josip, on je spomenut kao dr. Stjepan Kallivoda iz Osijeka jer je sudjelovao na glavnoj skupštini Sбора održanoj na Kallivodin 70. rođendan.¹²

SLIKA 2. DR. JOSIP KALLIVODA
U MLADOSTI
FIGURE 2. DR. JOSIP KALLIVODA
IN HIS YOUTH

Josip Kallivoda bio je jedan od inicijatora osnivanja Društva slavonskih liečnika 1874. godine. Zajedno s doktorima Blauhornom, Fragnerom, Knoppom, Lobmayerom i Moaćaninom bio je na inicijalnom sastanku 7. veljače 1874. godine.¹ Izabran je za prvoga predsjednika Društva 15. prosinca na konstituirajućoj skupštini.^{1,13} Razumljivo je da je Kallivoda bio prikladna osoba za ulogu predsjednika jer je tada već trideset godina djelovao kao liječnik i obavljao je različite poslove. Za vrijeme svoga djelovanja Društvo je već u prvoj godini s nekoliko liječnika pokretača došlo do 64 člana.¹ Društvo je imalo nekoliko počasnih članova; na Kallivodinu inicijativu bio je to Josip Schlosser-Klekovski, *praliječnik* Zemaljske vlade, a zanimljivo je i da se Društvo jednoglasno složilo da počasnim članom postane Emanuel Klein, na inicijativu Antuna Lobmayera.² Emanuel Edward Klein bio je rođeni Osječanin i otac britanske mikrobiologije.¹⁴ Klein je odgovorio i prihvatio ukazanu čast.² Kallivoda je bio županijski fizik virovitički, a treba imati na umu da je tadašnja virovitička županija obuhvaćala prostor današnje Virovitičke i Osječko-baranjske županije, s gradovima Viroviticom, Osijekom, Donjim Miholjcem, Našicama, Slatinom i Đakovom. Dakle, radi se o velikom prostoru i valja pretpostaviti da je Kallivoda mogao izravno komunicirati s liječnicima izvan Osijeka i uključiti ih u Društvo jer su velik broj članova Društva činili liječnici izvan Osijeka. Bitno je da jedan od njih – dr. Thaller iz Požege – u svome pismu uočava da se osječki liječnici ističu po svome duhu uzajamnosti.^{1,13} Opravdano je i taj duh uzajamnosti pripisati u zaslugu Kallivodi. Naime, najbolje se taj duh uzajamnosti odražavao u geslu Društva slavonskih liečnika: *Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača*.^{1,15} Kallivoda je zdušno ponavljao to geslo i kada je postao predsjednik zagrebačkoga Sбора. Već u prvome govoru nakon što je odabran za predsjednika koristi to geslo kako bi upozorio da svatko treba u određenoj mjeri doprinijeti.¹⁶ Isto je ponovio i nakon što je nekoliko godina bio predsjednik zagrebačkoga Sбора. Na glavnoj skupštini 28. siječnja 1889. osvrnuo se na dotadašnje doprinose članova kako bi se obistinila narodna uzrečica: *kamen do kamena palača*.¹⁷ Koliko je poštovan i bitan bio za Društvo, svjedoči epizoda povezana s gašenjem *Glasnika Društva slavonskih liečnika*. Naime, *Glasnik Društva slavonskih liečnika* bio je dvojezičan, izdavao se na hrvatskom i njemačkom jeziku. Iz tog je razloga doživio napade s obrazloženjem da služi širenju germanizacije u Hrvatskoj. Kallivoda je zbog toga ponudio ostavku na mjesto predsjednika, ali članovi Društva odlučili su da će radije ugasiti časopis nego izgubiti predsjednika.¹⁸ Dodatna potvrda tomu da je Kallivoda bio ključna karika Društva činjenica je da je rad Društva prestao nakon što je on preselio u Zagreb.

Kallivoda je u Zagreb preselio 1883. godine i uključio se u rad Sбора. Dana 27. veljače 1885. Sbor je održao glavnu skupštinu nakon dulje pauze i nakon smrti dotadašnjega predsjednika Alekse Vancaša. Kallivoda je tom prilikom jednoglasno izabran za predsjednika, unatoč tomu što je molio da ne bude izabran.¹⁷ Dana 27. srpnja 1885. Kallivoda se zahvalio na mjestu predsjednika i zamolio da izaberu novi odbor, nakon što je svoje djelovanje usporedio s upravljanjem broda kroz „buru strastveno uzrujanih elemenata“, ali opet je jednoglasno izabran za predsjednika, na što je opet nastojao iz osobnih razloga otkloniti tu dužnost. Nastupila je rasprava i dulja pauza nakon koje su dva člana obrazlagala zašto bi Kallivoda ipak trebao prihvatiti dužnost i on je potom pristao na to, mada je prema vlastitim riječima čvrsto odlučio da se neće više primiti te časti.¹⁹ Broj članova Sбора veći je nego je ikada bio. Od glavne skupštine Sboru je pristupio 31 liječnik²⁰, a na glavnoj skupštini održanoj 31. siječnja 1887. Kallivoda navodi da je broj članova s 80 narastao na 185, uz još 10 začasnih članova.²¹ Na istoj je skupštini osnovana zaklada za podupiranje osiromašenih liječnika, njihovih udovica i siročadi, a Kallivoda je u temeljnu glavnica zaklade odmah donirao 100 forinta u državnim obveznicama

i njegov je primjer slijedilo još nekoliko članova.²¹ Ujedno je na toj skupštini Kallivoda iznova izabran za predsjednika, jednoglasno.²¹ Na glavnoj skupštini u siječnju 1888. Kallivoda nije sudjelovao jer je bio bolestan, ali to nije predstavljalo prepreku da i te godine bude jednoglasno izabran za predsjednika.²² Zanimljivo je da nedugo nakon toga Kallivoda nije podržao Lobmayerov prijedlog da se sastanci Sбора ponekad održe i u drugim gradovima i da to bude u Slavoniji te godine. Kallivoda je to obrazložio pravilima Sбора u kojima piše da je sjedište u Zagrebu, nakon čega je odlučeno da će Odbor o tome raspravljati.²³ Jedini je to put da Kallivoda nije prihvatio prijedlog ili da nije ponudio alternativno rješenje. Godišnja skupština za 1890. godinu ugovorena je za 12. siječnja 1890., zbog toga što je Kallivodi toga dana bio 70. rođendan, a uz to je iznimno određeno da se održi u 11 sati prijepodne kako bi mogli prisustvovati članovi iz drugih mjesta jer bi na taj način stigli na vlak poslijepodne.²⁴ Toj je sjednici prisustvovalo 39 članova Sбора i Kallivoda je i toga puta jednoglasno izabran za predsjednika (slika 3).¹²

Lobmayer u čestitci Kallivodi naglašava da je budio duh zajednice među liječnicima.¹² U svome odgovoru Kallivoda zasluge skromno pripisuje kolegama i izričito napominje da je njegov cilj bio postići kolegijalnost.¹² Potrebno je napomenuti da se do proslave Kallivodina rođendana ne spominje nešto slično. Dakle, Kallivoda je jedini čiji je 70. rođendan pretvoren u poseban događaj. Slavlje se nastavilo i nakon glavne skupštine. Članovi su se razišli i u dva sata opet su se okupili u svečanim odijelima u svečanoj dvorani „Kod cara austrijskog“, kamo su i inače članovi Sбора odlazili nakon skupština. Banketu je prisustvovalo 35 članova Sбора, ali i ban Khuen-Héderváry, a pročitano je čak 95 brzojava i vlastoručno pismo bana.¹² Primio je i stihove posvećene obljetnici od hrvatskoga ilirca Ivana Trnskog.²⁵ Nakon impresivne proslave njegova rođendana Kallivoda je počeo češće izostajati s mjesečnih skupština. Zanimljivo je da je unatoč tomu 26. siječnja 1891. jednoglasno izabran za predsjednika, iako nije mogao prisustvovati glavnoj skupštini²⁶, i unatoč tomu što pola godine nije sudjelovao na sastancima. U *Liječničkom vjesniku* bilježi se da je posljednji put predsjedao skupštinom 27. svibnja 1890.²⁷ Preminuo je 22. veljače 1892. godine (slika 4). U *Liječničkom vjesniku* opisane su okolnosti koje su dovele do njegove smrti u kojima se navodi da je ubrzo nakon proslave 70. rođendana obolio i više nije povratio stabilno stanje. Posljednje je mjesec proveo u bolovima toliko snažnim da je morao primiti morfij, ali je unatoč tomu bio potpuno priseban i pratio je događaje u javnom i društvenom životu. Kao potvrda njegove karizmatičnosti navodi se i da je mnoštvo kolega i zahvalnih pacijenata došlo na njegov posljednji ispraćaj.²⁸ Za vrijeme Kallivoda vodstva Sbor je dobio nova Pravila, raspravljalo se o materijalnim naknadama za liječnike i njihovim pravima, Akademski senat Sveučilišta u Zagrebu tražio je mišljenje Sбора o osnivanju medicinskoga fakulteta, a Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti tražila je sudjelovanje Sбора u stvaranju terminološkog rječnika.²⁹ Jasni su to pokazatelji da je Sbor bio snažno organiziran i da je postao nezaoobilaznim u svim pitanjima koja su se ticala liječničke struke, a i medicine i zdravstva općenito.

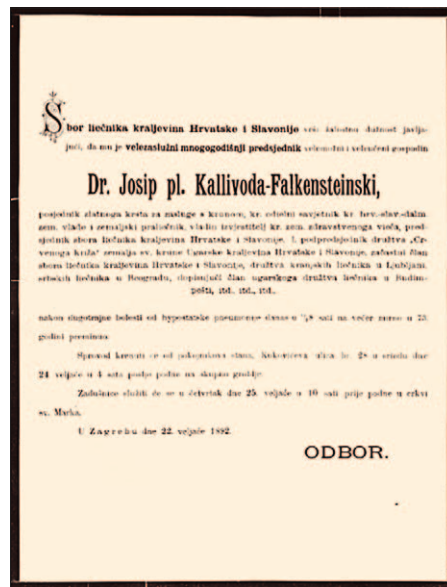
Povijest medicine često se bavi velikim medicinskim otkrićima i ističe imena zaslužnih znanstvenika koji su svojim radom inovirali medicinu i omogućili nove metode liječenja ili spoznaje koje sprječavaju bolesti i slično. Međutim, mnogi antički liječnici bavili su se i time kakva bi osoba trebao biti jedan liječnik. Hipokrat je imao upute čak i za to kako bi se liječnik trebao odjenuti, a upravo je on definirao i kojim bi se načelima liječnici trebali voditi. I nije manje bitno da je Hipokrat imao i napatke koji se tiču ponašanja liječnika prema kolegama, odnosno drugim liječnicima. Danas je oko javnosti usmjereno u velikoj mjeri na to kako se liječnici odnose prema pacijentima. Međutim, moguće je ponekad u javnosti vidjeti kako liječnici kritički pristupaju prema radu svojih kolega i javno

SLIKA 3. NASLOVNICA LIEČNIČKOG VIESTNIKA S TEKSTOM POVODOM 70. ROĐENDANA PREDSEDNIKA KALLIVODE⁴

FIGURE 3. THE FRONT PAGE OF LIEČNIČKI VIESTNIK WITH THE TEXT FOR THE 70TH BIRTHDAY OF PRESIDENT KALLIVODA⁴

SLIKA 4. OBAVIJEST O SMRTI JOSIPA KALLIVODE-FALKENSTEINSKOG U LIEČNIČKOM VIESTNIKU BR. 2 IZ 1892. GODINE FIGURE 4. THE OBITUARY OF JOSIP KALLIVODA-FALKENSTEINSKI IN LIEČNIČKI VIESTNIK, N. 2 FROM 1892

iznose mišljenja koja u određenoj mjeri mogu poljuljati povjerenje u samu liječničku struku. U takvim vremenima korisno se prisjetiti onoga što je bit liječničkih udruženja, a simbol toga je Kallivoda. On je jasno izražavao svoje geslo – *Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača*. Uspio je u svome cilju. Sagradio je jednu duhovnu palaču. Postavio je dubok temelj Zboru hrvatskih liječnika i upravo zbog njega i drugih liječnika kao što je on Zbor postoji još i danas. Prije nego je on postao predsjednik, godinu dana uopće nisu održavani sastanci i sjednice, *Liječnički vjesnik* nije redovito izlazio. Kada je on postao predsjednik, broj članova rastao je gotovo eksponencijalno. Sastanci su redovito održavani, svakog posljednjeg ponedjeljka u mjesecu. Koliko je snažno utjecao na redovitost, pokazuje činjenica da je 1891. godine kada se on razbolio čak četiri mjeseca proteklo bez sjednice jer nije bilo dovoljno članova da bi se ona održala. Međutim, to je bilo privremeno jer je Kallivoda stvorio toliko široku bazu i toliko snažno usadio poštovanje prema pravilima i kolegijalnost o kojoj je neprestano govorio da je Zbor glatko nastavio dalje nakon njegove smrti. Upravo je u Kallivodino vrijeme Zbor toliko ojačao da je predstavljao nezaobilaznu instanciju onodobnoga zdravstva. Ban je došao na proslavu Kallivodina rođendana, što svjedoči o moći Sбора. Njegovi su članovi radili ustrajno na pokretanju medicinskoga fakulteta u Zagrebu i redovito su se borili za prava liječnika. Kallivoda je bio toliko snažan inicijator zajedništva da su osječki liječnici radije ugasili svoj časopis nego ga se odrekli, a zagrebački su ga birali i kad je rastrzan bolovima gotovo godinu dana ležao u bolesničkoj postelji. On sâm nikada nije tražio čast predsjednika i zapravo je češće davao ostavku i pokušavao se odreći te dužnosti nego što ju je nastojao zadržati. Osobno je obilazio oboljele i tješio ih, brinuo se za obespravljene i za opće dobro pa je tako prvi dao donaciju za zakladu za osiromašene kolege i njihove obitelji u nevolji. Bavio se i drugim pitanjima od društvenog značaja pa je dao svoj obol radu osječke donjogradske štedionice, a i izgradnji nove zgrade gimnazije u Osijeku. Velika otkrića značajnih medicinskih znanstvenika čuvaju ljude od bolesti, ali upravo liječnici kakav je bio Kallivoda ta medicinska otkrića provode u djelo kada svoje znanje primjenjuju u praksi, ali i osnaživanjem svojih kolega da rade najbolje što mogu. Kao liječnik koji se bavio ljudima, i pacijentima i kolegama, a i općim dobrom, Kallivoda se upisao u srce ljudi, kako piše Lobmayer i navodi: *negdje na materijalu, mnogo plemenitijem i vrijednijem, nego li je papir, napisan mu je životopis neizbirisivim pismom, a to su srca tisuće i tisuće njegovih bolesnika*.⁴

LITERATURA

1. *Fatović-Ferenčić S, Tucak A.* U povodu 135. obljetnice osnutka Društva slavonskih liječnika. *Medicinski vjesnik.* 2009;41(3–4):13–8.
2. HR-DAOS-1469. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku. Zapisnici mjesečnih sastanaka.
3. HR-DAOS-0500. Zbirka matičnih knjiga, knj. 365.
4. *Lobmayer A.* Dr. Josip Kallivoda Falkensteinski. *Liječ Vjesn.* 1890;12(1):1–4.
5. *Lukežić I.* Epidemija kolere na Grobinšćini 1886. godine. U: Lukežić I, ur. *Grobnički zbornik 7.* Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine; 2005, str. 105.
6. *Damjanović D.* Biskup Strossmayer, Iso Kršnjavi, Herman Bollé i izgradnja zgrade kraljevske velike gimnazije u Osijeku. *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti.* 2006;49(1):129–48.
7. HR-DAOS-1228. Osječka donjogradska štedionica i založni zavod Osijek. *Popisi dioničara 1883. – 1894.*
8. HR-DAOS-0500. Zbirka matičnih knjiga, knj. 479.
9. *Miscellen.* *Pharmaceutische Post.* 1879;12:271.
10. Österreichisches Patentamt – 45/002756. Kallivoda vFJ, Böhm A. Sprengstoff. Vinkovci. Dostupno na: https://privilegien.patentamt.at/image/1895_005739/9/#topDocAnchor. [Pristupljeno: 6. studenog 2024.].
11. Mannigfaltigkeiten. *Grenzbote.* 1889; 68: 339. Dostupno na: https://www.google.pl/books/edition/Der_Grenzbote/QLu7PHjtaw8C?hl=&gbpv=1. [Pristupljeno: 6. studenog 2024.].
12. Razpravne vijesti. *Liječ Vjesn.* 1890;1:4–15.
13. *Belicza B, Tucak A.* Društvo slavonskih liječnika u Osijeku : kronologija osnutka, uloga i djelovanje, 1874.–1883. Osijek: HAZU; 2014.
14. *Atalić B, Fatović-Ferenčić S.* Emanuel Edward Klein – the father of British microbiology and the case of the animal vivisection controversy of 1875. *Toxicol Pathol.* 2009;37(6):708–13. doi: 10.1177/0192623309345871.
15. *Pajtler M.* Hrvatski liječnički zbor Podružnica Osijek (1991–2009). *Medicinski vjesnik.* 2009; 41(3–4):19–26.
16. *Viesti.* *Liječ Vjesn.* 1885;1:15–16.
17. Razpravne vijesti: Glavna skupština. *Liječ Vjesn.* 1889;25–30.
18. *Dugački V.* Medicinska periodika u Hrvatskoj do 1918. godine. *Studia lexicographica: časopis za leksikografiju i enciklopedistiku.* 2010;4(1(6)):115–37.
19. Razpravne vijesti. *Liječ Vjesn.* 1885;5:75–78.
20. Razpravne vijesti. *Liječ Vjesn.* 1885;5:140.
21. Razpravne vijesti: Glavna skupština. *Liječ Vjesn.* 1887;2:26–30.
22. Razpravne vijesti: Glavna skupština. *Liječ Vjesn.* 1888;2:26–28.
23. Razpravne vijesti. *Liječ Vjesn.* 1888;4:58.
24. Razpravne vijesti. *Liječ Vjesn.* 1889;12:186.
25. *Sitne vijesti.* *Liječ Vjesn.* 1890;2:31.
26. Razpravne vijesti. *Liječ Vjesn.* 1891;2:26–28.
27. Razpravne vijesti. *Liječ Vjesn.* 1890;6:93.
28. *Sitne vijesti:* Dr. Josip Kallivoda-Falkensteinski. *Liječ Vjesn.* 1892;3:47–48.
29. *Josip Kallivoda-Falkensteinski.* U: *Belicza B, Orlić D,* ur. *Hrvatski liječnički zbor: Predsjednici od 1874. do 2004.* Zagreb: Hrvatski liječnički zbor; str. 91–98.

